

**Мовчан Роман Олександрович,**

доктор юридичних наук, професор,  
професор кафедри конституційного,  
міжнародного і кримінального права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2074-8895>

**Гель Андрій Павлович,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри судової медицини та права

Вінницького національного медичного

університету імені М. І. Пирогова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2612-4530>

## ПРОБЛЕМИ КАРАНОСТІ НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ПОШИРЕННЯ ВІЙСЬКОВО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ (СТ. 114-2 КК)<sup>1</sup>

Статтю присвячено дослідженню (на підставі вивчення матеріалів актуальної судової практики) проблем караності несанкціонованого поширення військово значущої інформації і формулюванню на цій основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення Кримінального кодексу України і практики його застосування.

Зокрема, послідовно розглянуто проблеми, пов'язані з призначенням «реального» покарання особам, засудженим за ст. 114-2 Кримінального кодексу України, а також звільненням останніх від відбування призначеного їм покарання з випробуванням.

Підтверджено недосконалість санкцій відповідних кримінально-правових норм. В оновленій ст. 114-2 Кримінального кодексу України запропоновано вказати на альтернативні до позбавлення волі на певний строк покарання у виді: 1) штрафу та виправних робіт (для «звичайних» громадян); 2) та службового обмеження для військовослужбовців.

Водночас обґрунтовано, що проблеми караності несанкціонованого поширення військово значущої інформації пов'язані не лише з недосконалістю відповідних санкцій (помилками у пеналізації), але й із систематичними випадками формально законного, однак сутнісно неправильного застосування кримінального закону судами. Зокрема, критикується звільнення від відбування покарання та використання передбачених ст. 69 Кримінального кодексу України «пільгових» механізмів до осіб, які належать до категорії «зрадників» та «недоведених зрадників», а найчастіше також і «ждунів». Так само негативно оцінена і поширена практика призначення «зрадникам» найменш суворих покарань, передбачених ст. 114-2 КК.

Визначено, що перспективним напрямом подальших наукових досліджень у відповідній сфері є встановлення конкретних розмірів штрафів та строків позбавлення волі, які мають фігурувати в санкціях оновленої норми про несанкціоноване поширення військово значущої інформації.

---

<sup>1</sup> Статтю підготовлено за підтримки Національного фонду досліджень України в межах реалізації проекту з виконання наукових досліджень і розробок «Кримінально-правова протидія злочинам проти основ національної безпеки України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення: правотворчі та правозастосовні проблеми» (реєстраційний номер 2025.02/0038).

**Ключові слова:** покарання, звільнення від відбування покарання з випробуванням, штраф, позбавлення волі, службові обмеження для військовослужбовців, санкція, несанкціоноване поширення військово значущої інформації, державна зрада, виправдовування російської агресії проти України, кримінальна відповідальність.

**Постановка проблеми.** Як слушно зазначає Н. Загребельна, основною проблемою недосконалості сучасної правової системи в питанні кібербезпеки є те, що ця галузь розвивається блискавично, а консервативна бюрократична машина інституту правової відповідальності не встигає за цими змінами. Продовжуючи свою думку, дослідниця підкреслює, що правові інститути не можуть розробити чітких ефективних правил поведінки для охоплення всього розмаїття кіберзлочинів, оскільки розроблені раніше правила вже не є дієвими, оскільки нині інший бік таких правопорушень вийшов на новий рівень, що випереджає всі попередні напрацювання правових інституцій [1, с. 229]. Зважаючи на викладені положення, без подиву сприймаються наведені В. Киричком відомості про те, що в умовах воєнного стану до Кримінального кодексу України (далі – КК) першочергово були внесені доповнення, якими було передбачено кримінальну відповідальність одразу за дванадцять окремих різновидів т. зв. «інформаційних» дій [2, с. 142–144]. Зокрема, 24 березня 2022 р. парламентом було ухвалено Закон № 2160-IX, головним результатом набрання чинності яким стало доповнення КК новою ст. 114-2, у якій передбачено відповідальність за несанкціоноване поширення інформації, яку один із авторів цих рядків для зручності та лаконічності у своїх працях послідовно йменує «військово значущою» [3, с. 326; 4, с. 95–116].

У наших попередніх публікаціях зверталась увага на те, що за передбачені будь-якою частиною ст. 114-2 КК діяння Верховною Радою України було встановлено єдине безальтернативне покарання у виді позбавлення волі на різні строки. На перший погляд може скластися враження про логічність передбачення таких суворих покарань, наявність яких, за задумом законодавця, вочевидь, мала б забезпечити ефективнішу кримінально-правову протидію відповідним суспільно небезпечним проявам. Та разом припускалося, що такі наміри, ймовірно, не будуть реалізовані, а замість очікуваних парламентарії отримують протилежний результат, який вже сьогодні спостерігається під час аналізу багатьох інших подібних випадків, коли народні депутати України намагалися боротися з тими чи іншими кримінальними правопорушеннями за допомогою встановлення максимально суворих санкцій – це фактичне уникнення реальної відповідальності багатьма особами, які вчинили діяння, передбачені ст. 114-2 КК. Передусім таке авторське переконання базувалося на оцінці характеру (відсутність мети заподіяння шкоди державі) та ступеня (відсутність передбачених ч. 3 наслідків) суспільної небезпеки діянь, про які йдеться у ч. 1 та ч. 2 аналізованої

статті, як таких, що в переважній більшості випадків не вимагають застосування у разі їх вчинення покарання у виді позбавлення волі.

Але чи справдилися ці доволі песимістичні прогнози? І чи дійсно санкції досліджуваних кримінально-правових норм є недосконалими? Видається, що науково обґрунтовані відповіді на ці питання, які, зокрема, стосуються пеналізації досліджуваних злочинів (покарання «у статиці»), можна отримати лише за наслідком здійснення скрупульозного аналізу безпосередньо пов'язаної з нею діяльності судів щодо реалізації кримінальної відповідальності за розглядувані діяння (покарання «у динаміці»).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окремі аспекти кримінальної відповідальності за несанкціоноване поширення військово значущої інформації висвітлювались у працях М. Акімова, В. Бондаря, О. Будяченко, П. Бурди, З. Загиней-Заболотенко, Д. Євтеєвої, В. Киричка, А. Лапкіна, Н. Нетеси, К. Новікової, Є. Письменського, Ю. Пономаренка, А. Сердечної, С. Сороки, О. Старко, Л. Тімофєєвої, О. Тугарової, В. Федосєєва, М. Хавронюка, Н. Ярмиш та деяких інших науковців. Водночас варто зазначити, що у працях названих авторів основна увага приділялась кримінально-правовій характеристиці складів відповідних злочинів та дискусійним питанням їх кваліфікації. Натомість проблеми караності діянь, передбачених ст. 114-2 КК, у роботах згаданих науковців або не досліджувалися взагалі, або розглядалися лише фрагментарно.

Відповідно **метою статті** є дослідження (на підставі вивчення матеріалів актуальної судової практики) проблем караності несанкціонованого поширення військово значущої інформації і формулювання на цій основі пропозицій, спрямованих на вдосконалення КК і практики його застосування.

**Виклад основного матеріалу.** Проаналізувавши 317 обвинувальних вироків, які були винесені за ст. 114-2 КК протягом 2022–2025 рр., можна констатувати, що:

- 1) у 206 випадках винним призначалося покарання, яке реально відбувалося;
- 2) натомість ще в 111 – засуджені звільнялися від відбування призначеного їм покарання з випробуванням на підставі статей 75–76 КК.

Розпочинаючи дослідження проблем призначення «реального» покарання за вчинення злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, варто зауважити, що із 206 таких випадків:

- а) у 74 – застосовувалося мінімальне покарання, передбачене санкцією відповідної частини аналізованої статті;
- б) у 27 – покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої у відповідних санкціях, або більш м'який вид покарання, не зазначений у цих санкціях;
- в) у решті 105 – покарання у діапазоні санкцій (але не мінімальне).

Як бачимо, доволі часто винним у вчиненні аналізованих злочинів признається **мінімальне покарання**, передбачене санкціями відповідних норм. Водно-

час, якщо у ситуації з ч. 1 (3 випадки) та ч. 2 (44 випадки) до наявності цієї тенденції потрібно ставитись із розумінням, то перманентні прояви (27 випадків) призначення мінімального покарання особам, які вчинили передбачене ч. 3 ст. 114-2 КК несанкціоноване поширення військово значущої інформації з метою передачі її ворогу, – навряд. Зокрема, важко збагнути мотиви призначення мінімального покарання суб'єктам(-у) («зрадникам»), які(-ий), наприклад:

– передавши спецслужбам рф інформацію про розташування ЗСУ, потім «радіє, оскільки він пів року домагався обстрілу території гаражів по вул. Валентинівській, де базувалися підрозділи ЗСУ, та врешті-решт це місце було атаковано 11-ма ракетами» [5];

– писали повідомлення наступного змісту: «Троллейбусный парк который за Колосом забит техникой и вояками, может пора денафицировать?» [6] тощо.

Ще більше занепокоєння продемонстрована тенденція викликає з огляду на те, що, приймаючи відповідні сумнівні рішення, суди або взагалі не покликаються на жодні пом'якшувальні обставини, або згадують лише про «щире каяття» чи «активне розкриття злочину», якого зазвичай насправді не існує. Водночас зазначимо, що в окремих справах за наслідком розгляду відповідних скарг прокурорів апеляційні суди змінювали призначене судами перших інстанцій мінімальне покарання на більш суворе, зокрема, вказуючи на високий ступінь суспільної небезпеки аналізованих злочинів, їх умисний характер, а також необхідність посилення превентивної та виховної ролі покарання в умовах воєнного стану.

Завершуючи розгляд відповідного блоку питань, звернемо увагу на те, що в деяких кримінальних провадженнях: 1) обставиною, яка пом'якшує покарання, поруч з іншими, визнається добровільний переказ коштів на потреби ЗСУ [7]; 2) натомість обставиною, що обтяжує покарання, суди визнають скоєння несанкціонованого поширення військово значущої інформації з використанням умов воєнного стану (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК) [5].

Водночас, навіть критикуючи продемонстровану вище і характерну для багатьох випадків невинуватості м'якість покарань, призначених за вчинення аналізованих деліктів, другий із наведених правозастосовних підходів, вочевидь, варто визнавати помилковим. Адже, беручи до уваги відповідний чинник, суди фактично ігнорують положення ч. 4 ст. 67 КК, в якій зазначено, що якщо будь-яка з обставин, яка обтяжує покарання, передбачена в статті Особливої частини КК як ознака кримінального правопорушення, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його обтяжує. Власне, на противагу попереднім рішенням, саме на ці положення і покликаються інші суди різних рівнів, які: а) або первинно вказують на відсутність підстав для визнання розглядуваної обставини обтяжуючою (суди першої інстанції) [8]; б) або підтверджують правомірність відповідних рішень судів

нижчих інстанцій [9; 10]; в) або скасовують ті з них (зокрема, і згадані вище), в яких відображена протилежна позиція [11].

Наведена раніше інформація засвідчує, що, попри умови воєнного стану та тяжкість досліджуваних злочинів, під час застосування ст. 114-2 КК суди доволі часто звертаються до положень ст. 69 КК. Як відомо, остання надає можливість призначати: 1) основне покарання, нижче від найнижчої межі, встановленої у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК; 2) або перейти до іншого, більш м'якого виду основного покарання, не зазначеного в санкції статті Особливої частини КК за відповідне кримінальне правопорушення. Зокрема, у 14 випадках особам, які вчинили несанкціоноване поширення військово значущої інформації, призначалися *строки позбавлення волі, які є нижчими за ті, що передбачені у санкціях відповідних частин ст. 114-2 КК*: у 12 – ч. 2, ще у 2 – ч. 3. На нашу думку, до вирішення питання про виправданість такої «гуманності» судів у цих випадках необхідно підходити диференційовано і з урахуванням особи та мотивів злочинця, а також усіх інших обставин справи. Власне, йдеться ні про що інше, як про неухильне дотримання законодавчого імперативу щодо того, що суд призначає покарання, враховуючи ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, особу винного та обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання (п. 3 ч. 1 ст. 65 КК). Наприклад, вважаємо, що якщо йдеться про передбачене ч. 2 ст. 114-2 КК несанкціоноване поширення військово значущої інформації, скоєне «випадковими очевидцями», «горе-патріотами», «блогерами» та інколи навіть «дрібними хабарниками» і «незадоволеними ТЦК», то, враховуючи суворість [надмірну суворість] передбаченого ч. 2 ст. 114-2 КК покарання, до відповідного правозастосовного підходу необхідно ставитися принаймні з розумінням. Скажімо, йдеться про справу, під час розслідування якої було встановлено, що Особа-1 у приватному порядку, без отримання жодних завдань, повідомив іншій особі про розташування особового складу ЗСУ на території навчального закладу в смт Малинівка Чугуївського району [12].

Водночас значно стриманіша оцінка має надаватися рішенням тих судів, які покликаються на ст. 69 КК під час призначення покарання:

1) по-перше, «недоведеним зрадникам» – тобто особам, які цілеспрямовано, протягом тривалого терміну, із дотриманням серйозних заходів конспірації збирають та передають точні координати розташування позицій СОУ (як і відповідних товарів військового призначення), заразом супроводжуючи це текстовими чи голосовими коментарями наступного змісту, які майже не залишають сумнівів у меті дій винних: а) «Вся техника, и грады, точки У, РЗК, че ток нету ... Через деревню мою ездят падлы ... Потарохтели обратно ушлепаны, 2 точки У проехало, может через село может к нам, мляаа» [13]; б) «В элемент закинул он опять тупит, тут сузил круг мои подсказали, откуда ПВО работала ... С этой точки видели выходы неоднократно» [14] тощо;

2) по-друге, «ждунам» – тобто особам, які, крім вищевказаного, ще й щиро чекають на прихід рф, радіючи її успіхам, та водночас украй негативно висловлюються щодо України та її військових формувань, що, зокрема, виявляється у виправдовуванні російської агресії та розпалюванні національної ворожнечі, які дістають додаткову (крім ст. 114-2) кримінально-правову оцінку з покликанням на ст. 436-2 та ст. 161 КК [15].

Принагідно зазначимо, що, мотивуючи звернення до ст. 69 КК, в усіх цих випадках суди майже під копірку покликалися на такі пом'якшувальні обставини, як: щире каяття обвинуваченого та активне сприяння ним розкриттю кримінального правопорушення, а також те, що він готовий понести покарання і запевняв, що більше нічого протиправного вчиняти не буде; факт притягнення винного до кримінальної відповідальності вперше; позитивна характеристика за місцем роботи та проживання; не перебування на обліку у лікарів психіатра чи нарколога; визнання обвинуваченим вини; міцність соціальних зв'язків тощо.

Водночас варто визнати, що в окремих випадках представники Феміди демонструють принципову позицію щодо відповідного питання, приклад чого можна спостерігати у справі стосовно Особи-1, яка під час телефонних розмов зі своїм рідним дядьком, який перебував на території рф, поширила останньому інформацію про розташування ЗСУ. Враховуючи «вагомі» фактори, як-от відсутність обставин, які обтяжують покарання; виключно позитивну характеристику особи підсудної, її щире каяття, повне визнання своєї вини, відсутність попередніх судимостей, а також те, що тяжких наслідків від вчиненого посягання не настало, місцевий суд, визнавши Особу-1 винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 114-2 КК, із покликанням на ст. 69 КК призначив їй покарання «нижче нижчого» – позбавлення волі на строк 1 рік та 2 місяці [16]. Водночас прокурор оскаржив це рішення до суду апеляційної інстанції. Зокрема, у скарзі зазначалося, що місцевий суд не врахував: тяжкість вчиненого; те, що Особа-1 упродовж дня кілька разів телефонувала своєму дядьку та повідомляла про переміщення та розташування позицій ЗСУ у прикордонній зоні; те, що працівникам правоохоронних органів вдалося зафіксувати лише незначну кількість розмов обвинуваченої щодо поширення вказаної вище інформації. Внаслідок розгляду скарги прокурора відповідна колегія суддів її підтримала, зокрема резонно згадавши про те, що суд першої інстанції не навів, які саме встановлені обставини істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, оскільки *визнання вини, щире каяття та відсутність судимостей є недостатніми для призначення покарання «нижче нижчого»*. Як наслідок, апеляційний суд скасував згаданий вирок (у частині призначеного покарання) та ухвалив новий, призначивши Особі-1 покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років [17].

Натомість взагалі жодних компромісів не може допускатися стосовно оцінки доцільності застосування ст. 69 КК до категорії «зрадників». Гадаємо, що та-

кі суб'єкти загалом, так би мовити, мали б бути «задоволені» вже тим, що їхня поведінка неправомірно кваліфікована не за ч. 2 ст. 111 [як і мала б кваліфікуватися], а за ч. 3 ст. 114-2 КК. Звичайно, використання передбачених ст. 69 КК «пільгових» механізмів до таких найбільш небезпечних злочинців не може бути підтримане та виправдане жодними міркуваннями. Зокрема, показовим прикладом безпідставного застосування ст. 69 КК є справа стосовно Особи-1, який, передаючи *співробітнику УФСБ рф* інформацію про розташування військових об'єктів, зазначав, що, по-перше, розуміє, що вона буде використана для нанесення ударів по цих об'єктах, по-друге, що йому шкода лише школи, дитячі садки та училища, а на державні установи йому байдуже (*«а государственні учреждения я не против. В принципе мені на них без разницы»*). З'ясувавши відповідні обставини справи, суд кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 3 ст. 114-2 КК та з покликанням на ст. 69 КК призначив йому покарання у виді 7 років позбавлення волі [18].

Водночас принципову та, головне, обґрунтовану позицію зайняв Київський апеляційний суд під час розгляду скарги Особи-2 та її захисника. Вимагаючи скасувати вирок суду першої інстанції, яким обвинувачена була визнана винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 114-2 КК, з призначенням їй покарання у виді позбавлення волі строком на 8 років, апелянти наполягали на тому, що за наявності обставин, які пом'якшують покарання, а саме того, що підсудна правдиво, детально розповіла про обставини вчинення нею кримінального правопорушення, щиро розкалася, і за відсутності обставин, які обтяжують покарання, суд повинен був призначити їй менш суворе покарання із застосуванням ст. 69 КК. Водночас, ретельно вивчивши обставини справи, колегія суддів умотивовано вказала на те, що: а) по-перше, захисником не зазначено, які саме дії Особи-2 можуть бути розцінені як активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення, оскільки в матеріалах кримінального провадження відомості про такі дії відсутні, як і не вказані вони в апеляційній скарзі; б) по-друге, резонно підкреслила, що *саме лише визнання вини під тиском зібраних доказів і підтвердження обставин, вже встановлених компетентними органами з інших джерел, не є активним сприянням розкриттю кримінального правопорушення*. Внаслідок цього рішення суду першої інстанції було залишено в силі [19].

Крім призначення покарання «нижче нижчого», у 5 випадках судами було використано ще один «пільговий» механізм, який надається ст. 69 КК, – ***перехід до іншого, більш м'якого виду основного покарання***, не зазначеного в санкції ст. 114-2 КК. Зокрема, в абсолютній більшості випадків (4) таким більш м'яким видом покарання був штраф. Загалом такий правозастосовний підхід ми розцінюємо як абсолютно виправданий. Водночас вважаємо за доцільне чітко окреслити свою позицію стосовно того, що головною передумовою для такого висновку

є зовсім не наявність констатованих у відповідних справах все тих же типових пом'якшувальних обставин (вчинення злочину вперше, щирого каяття, активного сприяння розкриттю злочину, молодого віку обвинуваченої, щирого жалю про скоєння злочину та засудження своєї протиправної поведінки, відсутність матеріальної шкоди та інших негативних наслідків, а також обставин, які обтяжують покарання), адже всі ці обставини, як і здійснене у двох випадках справді корисне перерахування коштів на потреби Української армії, самі по собі не є свідченням необхідності переходу до м'якшого покарання. Натомість переконанні, що визначальним фактором, який доводить доцільність призначення винним не позбавлення волі, а штрафу, є те, що в усіх цих справах несанкціоноване поширення військово значущої інформації вчиняли не «зрадники» («недоведені зрадники») чи «ждуни», а «випадкові очевидці» та «несвідомі “горе-патріоти”», які ситуативно, без отримання жодних завдань, переважно одноразово повідомляли загальні відомості (але без точних координат) про помічений рух військової техніки та озброєння, про роботу ППО, а так само в електронній системі публічних закупівель «ProZorro» розміщували договір, в якому через недбалість вказували адреси розміщення СОУ. Вважаємо цілком очевидним той факт, що призначення відповідним обвинуваченим покарання у виді штрафу є набагато ефективнішим та доцільнішим за реальне відбування ними безальтернативно передбаченого у ст. 114-2 КК (усіма її частинами) покарання у виді позбавлення волі, застосування якого в цих ситуаціях виглядало безпідставним.

Вище розглядалися проблеми, пов'язані з призначенням особам, які вчинили несанкціоноване поширення військово значущої інформації, або покарання «нижче нижчого», або покарання, яке є м'якшим за безальтернативно передбачене в санкціях ст. 114-2 КК позбавлення волі. Водночас варто зазначити, що під час призначення покарання одній категорії суб'єктів панує практика одночасного використання судами обох згаданих «пільгових» можливостей, які надає ст. 69 КК. Йдеться про «представників СОУ» (переважно військовослужбовців ЗСУ), які поширюють військово значущу інформацію або для того, щоб «похизуватися» певним озброєнням чи успіхами на фронті, або для того, щоб повідомити близьким (друзям) про теперішнє та/або майбутнє місце знаходження підрозділів, у яких вони несуть службу. Під час призначення покарання відповідній категорії правопорушників суди переважно затверджують угоди про визнання винуватості (6 з 8 виявлених випадків), відповідно до яких: а) по-перше, винним *із покликанням на ст. 69 КК* спочатку призначається покарання у виді позбавлення волі на строк, який є нижчим від строків, передбачених у санкціях відповідних частин ст. 114-2 КК; б) а вже далі *із покликанням на ст. 58 КК* «зменшене» покарання у виді позбавлення волі замінюється на остаточне покарання у виді **службового обмеження для військовослужбовців**. Враховуючи характер



описаних дій, особливості відповідного типу осіб, які вчиняють несанкціоноване поширення військово значущої інформації, вважаємо, що такий підхід є абсолютно виправданим і таким, який максимально враховує вимоги до призначення покарання, передбачені статтями 65–67 КК.

Раніше з наших вуст критичні зауваження лунали на адресу багатьох рішень судів, які без достатніх на те підстав застосовували «пільгові» механізми, передбачені ст. 69 КК, до осіб, які вчинили несанкціоноване поширення військово значущої інформації. Водночас варто укотре навести інформацію про те, що у 111 випадках винні у скоєні аналізованих злочинів взагалі не несли жодного «реального» покарання, адже їм хоча й призначалося покарання (позбавлення волі), яке передбачене санкціями різних частин ст. 114-2 КК (у 9 випадках – ч. 1, в одному – ч. 3, в усіх інших – ч. 2) і в їхніх межах, однак надалі вони **звільнялися від його відбування з випробуванням** на підставі статей 75–76 КК.

Вважаємо, що, як і в досліджуваній вище ситуації із застосуванням ст. 69 КК, оцінка таких проявів має бути диференційованою і враховувати як характер відповідних діянь, так і осіб, які їх вчинили, зокрема їхні висловлювання. Так, якщо не брати до уваги те, що загалом покликання на статті 75–76 КК повинно мати характер винятку, то з розумінням можна поставитися до рішення тих судів, які застосовували відповідні механізми до осіб, котрі відповідно до запропонованої типологізації правопорушників необхідно відносити до «випадкових очевидців» та «несвідомих “горе-патріотів”». Наприклад, йдеться про звільнення від покарання з випробуванням суб’єкта, який під час телефонної розмови з братом повідомив останньому інформацію про переміщення в період з 20 серпня до 23 серпня 2022 р. залізничним транспортом в Україну і по території України зброї та озброєння [20].

Значно стриманішою має бути оцінка рішення суду, який звільнив від відбування покарання жителя м. Харків, який у додатку «Вконтакте» поширив публікацію у вигляді зображення карти місцевості з координатами розташування військової техніки ЗСУ і такою текстовою частиною: *«Примерно 30–40 нациков разместились с тремя артиллерийскими пушками в моем районе по ... (около здания патрульной полиции), ждите прилета:) Видимо ситуация с разрушенными зданиями СБУ и полиции ничего не научила. Народ, кто живет в Киевском районе будьте осторожней и бдительней, не игнорируйте сигнал воздушной тревоги, прячьтесь в укрытиях, укрупы тоже бьют по своим, а потом списывают на страну “агрессора” Россию»* [21]. Видається, що суд, по-перше, мав навести більш вагомі аргументи для застосування статей 75–76 КК, аніж одне лише «щире каяття» особи, в яке, відверто кажучи, з урахуванням змісту відповідного повідомлення, складно повірити, по-друге, ретельно оцінити поведінку обвинуваченого на предмет наявності у ній ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436-2 КК.

Ще критичніше необхідно оцінювати факт звільнення від відбування покарання обвинуваченої, яка, будучи проросійськи налаштованою та водночас публічною особою – матушкою регіональної громади Української православної церкви при храмі Святої блаженної Ксенії Петербурзької, розташованої у смт Кам'яне Запорізького району Запорізької області – спочатку здійснила несанкціоноване поширення військово значущої інформації, а потім переслала іншому користувачу месенджеру «Telegram» повідомлення, де містились такі огидні висловлювання: а) «... *Не будем наивны: внутренняя суть укро-режима есть война против Православия. Их не Россия спровоцировала, они всегда были такими, просто война сбрасывает маски и заставляет торопиться*»; б) «... *Украинская независимость это галицийская (а значит и греко-католическая) экспансия на Восток, туда, где их отродясь не бывало ...*» тощо [22].

Водночас, якщо звільнення від покарання «ждунів» ще можна якось пояснити та зрозуміти, то «зрадників» та «недоведених зрадників» – за жодних умов. Зокрема, прикладами того, коли, формально не порушуючи закон, суди водночас допускали змістовно неправильне його застосування, є дві наступні справи.

*Особа-1 встановив контакт та розпочав листування з громадянкою, яка виїхала за кордон України та по теперішній час перебуває на території держави агресора – рф (Белгородська область), та протягом майже 6 місяців (з 24 березня 2023 р. по 2 вересня 2023 р.) передавав указаній особі голосові повідомлення, в яких містилась інформація про розташування особового складу, військової техніки та озброєння СОУ на території с. Устинівка та с. Івашкине Куп'янського району Харківської області, зокрема координати відповідних позицій* [23].

Подібні дії вчинила і Особа-2, яка, перебуваючи у м. Харкові, зробила скріншот з додатку «Google maps», на якому було зображено місце розташування ДП «Завод “Електроважмаш”» та потім надіслала його невстановленій судом особі в месенджері «Telegram», попередньо зробивши дописи із розшифруванням відмічених позицій. Зокрема, на надісланому зображенні відмічено три точки у вигляді кольорових квадратів: жовтий, синій та червоний. Під фотографією містились такі повідомлення, які надіслала Особа-2: «*Их много*» та «*Красный оцеплено, не подпускают. Жёлтый там базируются уже не первую неделю. Синий вроде пусто, но таблички “Мины” и ходят туда*» [24].

Мотивуючи звільнення відповідних осіб від відбування покарання, суди знову покликалися лише на такі пом'якшуючі обставини, як щире каяття та засудження своєї поведінки, активне сприяння розкриттю злочину, визнання своєї вини. Зважаючи на це, а також всі інші вищевикладені фактори, без подиву сприймається той факт, що обидва зазначені рішення судів першої інстанції в підсумку були скасовані Харківським апеляційним судом, який і Особі-1, і Особі-2 призначив «реальне» покарання у виді позбавлення волі строком на 5 років [25; 26].

**Висновки і пропозиції.** Проведений аналіз тенденцій призначення покарання за вчинення злочинів, передбачених ст. 114-2 КК, дає змогу зробити кілька основних висновків.

*По-перше*, висунуте раніше твердження щодо недосконалості санкцій відповідних кримінально-правових норм, вочевидь, є небезпідставним. Зокрема, більш ніж красномовним свідченням помилковості рішення законодавця про вказівку в цих санкціях лише на один такий суворий вид покарання, як позбавлення волі на певний строк, виступає інформація про аномально високі показники призначення винним покарання «нижче нижчого» чи більш м'якого покарання, ніж передбачене санкціями ст. 114-2 КК (9 %), та, особливо, звільнення їх від відбування покарання з випробуванням (35 %). Видається, що у такий спосіб представники суддівської гілки влади чітко артикують свою позицію стосовно того, що далеко не у всіх випадках особам, які вчинили несанкціоноване поширення військово значущої інформації, доцільно призначати згадане безальтернативне суворе покарання з його реальним відбуванням.

Розмірковуючи над напрямками вдосконалення санкцій ст. 114-2 КК, висловимо припущення, що в цій ситуації науковцям не варто «вигадувати велосипед», адже вони (напрями) лежать на поверхні і продиктовані практикою. Зокрема, зважаючи на те, що в багатьох випадках аналізовані злочини вчиняються «випадковими очевидцями», «несвідомими “горе-патріотами”», «представниками СОУ», «блогерами» та деякими іншими особами, які не мали на меті заподіяти шкоду національній безпеці України та справді просто не усвідомлювали (чи усвідомлювали не повною мірою) суспільну небезпеку несанкціонованого поширення військово значущої інформації, доцільною виглядає вказівка в оновленій ст. 114-2 КК на альтернативні до позбавлення волі на певний строк покарання у виді: 1) штрафу та виправних робіт (для «звичайних» громадян); 2) та службового обмеження для військовослужбовців.

*По-друге*, варто зазначити, що проблеми караності несанкціонованого поширення військово значущої інформації пов'язані не лише з недосконалістю відповідних санкцій (помилками у пеналізації), але й із систематичними випадками формально законного, однак сутнісно неправильного застосування кримінального закону судами. Зокрема, на відміну від зазначених вище випадків, не можна підтримати звільнення від відбування покарання та використання передбачених ст. 69 КК «пільгових» механізмів до осіб, які належать до категорії «зрадників» та «недоведених зрадників», а найчастіше також і «ждунів», дії яких нерідко кваліфікуються за сукупністю зі ст. 436-2 та ст. 161 КК. Так само негативно необхідно оцінювати і поширену практику призначення «зрадникам» найменш суворих покарань, передбачених ст. 114-2 КК.

Перспективним напрямом наукових досліджень у відповідній сфері є визначення конкретних розмірів штрафів та строків позбавлення волі, які мають фігу-

рувати в санкціях оновленої норми про несанкціоноване поширення військово значущої інформації.

### Список використаних джерел

1. Загребельна Н. А. Поширення юридичної відповідальності за правопорушення в мережі Інтернет в умовах воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 28–32.
2. Киричко В. М. Обмеження конституційних прав на інформацію під час воєнного стану шляхом внесення змін до Кримінального кодексу України. *Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. конференції (м. Харків, 12 трав. 2022 р.) / редкол.: Л. М. Демидова (голов. ред.) та ін.; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права». Харків: Право, 2022. С. 142–148.
3. Мовчан Р. О. Аналіз кримінально-правової новели про несанкціоноване поширення військово значущої інформації (ст. 114-2 Кримінального кодексу України). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 326–330.
4. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 241 с.
5. Вирок Основ'янського районного суду м. Харкова від 10 червня 2025 р. у справі № 643/6925/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127999232>
6. Вирок Ленінського районного суду м. Миколаїв від 8 червня 2023 р. у справі № 489/2355/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111397628>
7. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 4 липня 2025 р. у справі № 712/9892/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128620497>
8. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Харкова від 31 липня 2024 р. у справі № 644/5613/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120710636>
9. Вирок Харківського апеляційного суду від 16 січня 2025 р. у справі № 644/5613/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124482465#>
10. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 12 грудня 2024 р. у справі № 587/3259/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123851300#>
11. Ухвала Полтавського апеляційного суду від 13 травня 2024 р. у справі № 587/3259/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119172365>
12. Вирок Чугуївського міського суду Харківської області від 16 серпня 2024 р. у справі № 636/6238/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121048858>
13. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 7 жовтня 2022 р. у справі № 953/3948/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106682043>
14. Вирок Близнюківського районного суду Харківської області від 13 червня 2024 р. у справі № 612/439/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119707564>
15. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 5 жовтня 2022 р. у справі № 953/4383/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106625152>
16. Вирок Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 30 січня 2024 р. у справі № 576/3421/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116622296>
17. Ухвала Полтавського апеляційного суду від 8 серпня 2024 р. у справі № 576/3421/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120924379#>
18. Вирок Обухівського районного суду Київської області від 10 листопада 2023 р. у справі № 372/2509/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114823130>
19. Ухвала Київського апеляційного суду від 31 липня 2023 р. у справі № 759/13037/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113128288#>
20. Вирок Ковельського міськрайонного суду Волинської області від 14 листопада 2022 р. у справі № 159/4287/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107304499>

21. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 3 серпня 2022 р. у справі № 953/3911/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105546638>
22. Вирок Вільнянського районного суду Запорізького області від 26 лютого 2024 р. у справі № 314/341/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117255446>
23. Вирок Чугуївського міського суду Харківської області від 29 січня 2025 р. у справі № 636/8553/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124785375>
24. Вирок Київського районного суду м. Харкова від 14 грудня 2022 р. у справі № 953/5792/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107950263>
25. Вирок Харківського апеляційного суду від 29 жовтня 2025 р. у справі № 636/8553/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131363354#>
26. Вирок Харківського апеляційного суду від 23 березня 2023 р. у справі № 953/5792/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109762845#>

***Roman Movchan, Andrey Hel. Problems of Punishment for Unauthorized Dissemination of Military Significant Information (Art. 114-2 of the Criminal Code)***

*The article is devoted to clarifying (based on the study of current judicial practice) the problems of punishability of unauthorized dissemination of military-significant information and formulating on this basis proposals aimed at improving the Criminal Code of Ukraine and the practice of its application.*

*In particular, the problems associated with the imposition of a “real” punishment on persons convicted under Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine, as well as the release of the latter from serving their sentence with probation, are consistently considered.*

*The imperfection of the sanctions of the relevant criminal law norms is confirmed. It is proposed in the updated Art. 114-2 of the Criminal Code of Ukraine to indicate alternative punishments to imprisonment for a certain period in the form of: 1) a fine and corrective labor (for “ordinary” citizens); 2) and service restriction for military personnel.*

*At the same time, it is substantiated that the problems of punishability of unauthorized dissemination of military-significant information are associated not only with the imperfection of the relevant sanctions (errors in penalization), but also with systematic cases of formally legal, but essentially incorrect application of criminal law by courts. In particular, the exemption from serving a sentence and the use of “preferential” mechanisms provided for in Article 69 of the Criminal Code of Ukraine for persons belonging to the category of “traitors” and “unproven traitors”, and most often also “waiters”, are criticized. The practice of assigning “traitors” the least severe punishments provided for in Article 114-2 of the Criminal Code is also negatively assessed and widespread.*

*It is determined that a promising direction for further scientific research in the relevant field is the establishment of specific amounts of fines and terms of imprisonment, which should appear in the sanctions of the updated norm on unauthorized dissemination of military-significant information.*

**Keywords:** *punishment; release from serving a sentence with probation; fine; imprisonment; service restrictions for military personnel; sanction; unauthorized dissemination of military significant information; treason; justification of Russian aggression against Ukraine; criminal liability.*

*Дата першого надходження статті до видання: 05.02.2026 р.  
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.02.2026 р.*